

1995 Dünya Sağlık Raporu'ndan

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ'nün (DSÖ) 1995 Dünya Sağlık Raporu'na göre, dünyadaki en ölümcül unsur ve en büyük sağlıksızlık nedeni yoksulluktur. Yoksul, yani az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler ile zengin, yani gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik, dolayısıyla da toplumsal hizmet (barınma, beslenme, sağlık ve eğitim) eşitsizliği uçurumu, bugünkü hızla büyüyecek olursa, dünya nüfusunun genel sağlık düzeyi endişe verici bir noktaya düşecektir. DSÖ'nün 1995 raporu ve çeşitli hastalıkların önlenmesi için önerdiği küresel, bölgesel ve ulusal programlar, bu gidişin önlenilebilir olduğuna işaret etmesi bakımından son derece dikkate değer. Genelde 1993 verilerine dayanarak oldukça kapsamlı bir biçimde hazırlanan bu rapor ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde, öncelikle yapılması gerekenin sağlık koşullarını iyileştirmek için uluslararası işbirliğinin sağlanması olduğu göze çarpıyor. DSÖ'nün de kuruluş amacı olan bu işbirliği, günümüz dünyasının demokratikleşme sürecine katkıda bulunabilecek önemli bir unsur gibi duruyor. Zira, uluslararası işbirliğinden, temel bir insan hakkı olan sağlık hakkının evrensel olarak yaşama geçirilmesi bekleniyor. Sağlık eşitliğinin getirebileceği en önemli sonuç da, ekonomik gelişmişlik düzeyinin olduğu kadar, demokrasinin de kıstası haline gelmekte olan 'çocuk ölüm oranı'nın düşmesi ve 'yaşam süresi'nin uzamasıdır. DSÖ'nün "Herkes İçin Sağlık" hedefinin temelinde de, kuruluş yasasıyla belirlenen "bütün insanları mümkün olan en üst düzeyde sağlığa kavuşturmak" ilkesi bulunmaktadır.

Genel Durum

- 1950'de 2,5 milyar olan dünya nüfusu, bugün 5,6 milyarı aşmış olup, bu nüfusun 4,4 milyarı gelişmekte olan bölgelerde yaşamaktadır.
- Dünya nüfusunun 1/5'inden fazlası, büyük bir yoksulluk içinde yaşayan az gelişmiş ülke vatandaşlarıdır.
- Dünyanın en az gelişmiş bölgelerinde yaşayanların yaşam süresi beklentisi 43 yıla sınırlıyken, en çok gelişmiş bölgelerinde yaşayanların yaşam süresi beklentisi 78 yıla ulaşmış durumdadır. Bu rakamların, 2000 yılında sırasıyla 42 ve 79 olacağı tahmin edilmektedir. Bu, yoksul bölgelerle zengin bölgeler arasındaki sağlık eşitsizliği uçurumunun büyümekte olduğu anlamına gelir.
- Dünya nüfusunun yarısı, tedavisi ya da engellenmesi mümkün olduğu halde, halen sık rastlanan bazı hastalıklara karşı düzenli bir sağlık hizmetine kavuşmamaktadır.

Çocuklar

- Gelişmekte olan bölgelerde her yıl, 5 yaş altındaki en az 12 milyon çocuk, çoğu önlenilebilir nedenlerden ötürü yaşamını yitirmektedir.
- Her yıl, 5 yaş altındaki en az 4

milyon çocuk, başta zatürrec (pnömoni) olmak üzere, akut solunum yolu enfeksiyonları nedeniyle ölmektedir. Bu, her 8 saniyede bir, 1 çocuğun yaşamını yitirdiği anlamına gelir.

- Bir yıl içinde, ishalleri hastalıklar 3 milyon, kızamık 1,2 milyon, sıtma 1 milyon çocuğun ölümüne yol açmaktadır.

- Her yıl, en az 500 000 bebek, yenidoğan tetanozu nedeniyle ölmektedir.

- Gelişmekte olan bazı ülkelerdeki 1000 bebekten 320'si 5 yaşına ulaşmazken, en gelişmiş ülkelerdeki 1000 bebekten yalnızca 6'sı, 5 yaşın altında yaşamını yitirmektedir.

- Dünya çocuk nüfusunun yaklaşık 1/3'ünde, yani en azından 200 milyon çocukta, beslenme yetersizliği vardır.

- 0-6 ay yaş grubu bebeklerin anne sütüyle beslenmesi, gerek beslenme yetersizliği gerekse enfeksiyon hastalıklarının yol açtığı çocuk ölümlerinin yılda 1 milyon kadarını engelleyebilir.

- 2000 yılında en az 5 milyon çocuğun, AIDS etmeni olan HIV virüsü ile enfekte olacağı; 5-10 milyon çocuğun da HIV/AIDS salgını nedeniyle yetim kalacağı tahmin edilmektedir.

- Çocuk ölümleri, 1980'den bu yana, küresel olarak %25 oranında azalmıştır; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki 1 yaş altı çocuk ölüm oranı farkı da, 1960-1993 yılları arasında %50 oranında küçülmüştür.

- 5 yaş altındaki çocukların aşıyla önlenilebilir bulaşıcı hastalıklar (difteri, kızamık, yenidoğan tetanozu, boğmaca ve verem) nedeniyle ölüm sayısı, 1985'te 3,7 milyonenken, 1993'te 2,4 milyona düşmüştür. Tüm dünyadaki 10 çocukta 8'i bu hastalıklara karşı aşılanmış durumdadır.

Ergenler

• Ergenlik çağındaki gebelikler, büyük oranda ölüm ve uzun dönemli sakatlık riski taşımaktadır. 15-19 yaş arasındaki annelerin ölüm oranı, 20-24 yaş grubu annelerinkinden 2 kat daha fazladır. Bazı ülkelerdeki 10-14 yaş grubu anne ölüm oranı, 20-24 yaş grubundakinden 5 kat daha fazladır.

• Cinsel yolla bulaşan hastalıklara en sık 15-24 yaş grubunda rastlanmaktadır; yeni AIDS hastalarının 2/3'sinin bu yaş grubunda olacağı tahmin edilmektedir.

• Her 2 sigara tüketicisinden 1'inin, ergenlik döneminde başlayan sigara alışkanlığının yol açtığı hastalıklar nedeniyle ölmesi beklenmektedir.

• Ergenlik dönemindeki intihar oranı, diğer yaşam dönemlerindeki daha büyük bir hızla yükselmektedir. Gelişmiş ülkelerde, ergenlik dönemindeki 40 intihar girişiminden 1'i ölüme sonuçlanmaktadır.

Erişkinler

• Bütün dünyada kaydedilen 51 milyon erişkin ölümünün %40'ının nedeni bulaşıcı hastalıklardır. Parazitlerin yol açtığı hastalıklar da dahil olmak üzere, bu tür hastalıklar, her yıl ortalama 16,4 milyon erişkinin ölümüne sebep olmaktadır.

• Her yıl yaklaşık 10 milyon erişkin, dolaşım sistemi (kalp-damar) hastalıkları nedeniyle ölmektedir.

• Yıl başına kaydedilen ortalama 6 milyon kanser ölümünün 1 milyonu, akciğer ve diğer solunum sistemi kanserleri nedeniyle gerçekleşmektedir. Erkeklerde en sık rastlanan kanser ölümü nedeni, akciğer kanseridir.

• Meme kanseri, gelişmiş ülkelerde yaşayan kadınların başlıca kanser ölüm nedenidir; gelişmekte olan ülkelerde ise, rahim boynu kanserinden sonra ikinci sırayı almaktadır.

• Kanser ölümlerinin çoğuna, gelişmekte olan ülkelerde rastlanmaktadır; gelecek 25 yıl içindeki kanser hastalarının 2/3'sinin yine bu ülkelerde görüleceği tahmin edilmektedir.

• Sigara, tüm dünyada dakikada 6 kişinin ölümüne yol açmaktadır. Sigara, dünyadaki tek önlenebilir hastalık ve ölüm ne-

deni olduğu halde, yılda ortalama 3 milyon erişkinin ölümüne sebep olmaktadır. Bu rakamın 2020'de 10 milyona çıkacağı tahmin edilmektedir.

• Bulaşıcı hastalıklarla birlikte doğum, doğum sonu ve loğusalık sorunlarına bağlı ölümlerin %95'ine gelişmekte olan ülkelerde rastlanmaktadır.

• Afrika'da doğum yapan bir kadın, doğum sırasında tıbbi destek eksikliği nedeniyle, Avrupa'dakine oranla 13,5 kat daha fazla ölüm riski altındadır.

• Her yıl 20 milyon kadın, sağlıklı koşullarda düşük yapmakta ya da kürtaj olmaktadır; bu kadınların 70 000'i de yaşamını yitirmektedir.

• 1960'da dünya kadın nüfusunun %10'undan azı gebeliği önleyici yöntemler kullanırken, bugün bu oran %50'nin üzerine çıkmıştır.

• Her yıl en az 7000 erişkin, verem nedeniyle ölmekte olup, her saat başı ortalama 1000 yeni verem olgusuyla karşılanmaktadır.

• Viral hepatit B enfeksiyonundan aşıyla korunmak mümkün olmasına rağmen, her yıl yaklaşık 1 milyon erişkin bu hastalık nedeniyle ölmektedir.

• Halen tüm dünyada, 13 milyon HIV taşıyıcısı erişkin bulunmaktadır. HIV'li kadınların %60'ının 20 yaş civarında enfekte olduğu düşünülmektedir; her gün 6000 kişi HIV'le enfekte olmaktadır; 2000 yılında toplam HIV enfeksiyonu olgusunun 30-40 milyonu bulaşıcı ve ölümcül olan HIV-1'den oluştuğu tahmin edilmektedir; bu ölümlerin çoğuna da genç erişkin kadın grubunda rastlanacağı tahmin edilmektedir.

• Gelişmekte olan ülkelerdeki erişkin ölümlerinin yarısı, enfeksiyon hastalıklarına bağlıyken, gelişmiş ülkelerdeki ölümlerin 3/4'ü kanser ve kalp hastalık-

ları gibi çağdaş yaşam biçiminin tetiklediği hastalıklara bağlıdır.

• Çeşitli kalp hastalıkları, felç ve böbrek yetersizliğine yol açan ana nedenlerden biri olan hipertansiyon, %8-18 erişkini etkilemektedir.

• Bu yüzyılın sonunda, tüm dünyada, %90'ı kötü beslenme ve hareketsizliğe bağlı olmak üzere, en az 100 milyon şeker hastası bulunacağı tahmin edilmektedir.

• Halen tüm dünyada 500 milyon nevroitik bozukluk ve en az 200 milyon depresyon ve mani gibi duygulanım bozukluğu olgusu bulunmaktadır.

• Sıtma, şistozomiyasis ve onkoserkiyasis gibi ölümcül sonuçlara varabilen parazit hastalıkları, Afrika ve Amerika'nın bazı bölgelerinde, kötü sağlık koşulları içinde yaşayan, yaklaşık 300-400 milyon erişkini etkilemekte olup, yüksek toplumsal ve ekonomik kayba yol açmaktadır.

• Emniyetsiz çalışma koşulları nedeniyle, tüm dünyada her gün 600 kişi ölmekte olup, 33 000 kişi de sakat kalmaktadır. Çalışan dünya nüfusunun %90'ı iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerine ulaşmamaktadır.

Yaşlılar

• Önemimizdeki 30 yıl içinde, gelişmekte olan ülkelerde 65 yaş üstündeki yaşlı nüfusun, %200-400 oranında artması beklenmektedir. Bu yaşlılığa bağlı felç, bunama ve kanser gibi hastalıklara rastlanma sıklığının hızla yükseleceği anlamına gelir.

• Alzheimer ve diğer nedenlere bağlı bunamanın, tüm dünyada 80 yaş üzerindeki her 5 kişiden 1'ini içine almak üzere, toplam 22 milyon kişiyi etkilemesi beklenmektedir.

• Çoğunluğu yaşlılar olmak üzere, bugün tüm dünyada en az 165 milyon romatoid artrit hastası olduğu tahmin edilmektedir.

• 50 yaş üzerindeki her 3 kadından 1'inde, menopoza bağlı kemik erimesi (osteoporoz) bulunmakta olup, bu kadınların tamamı kolay kemik kırığı riski altındadır.

Dr. Ayşe Nur Köküöz

Kaynak
World Health Organization WWW Home Page,
"World Health Report 1995-executive summary",
<http://www.who.ch/Welcom.html>